

صنعت نفت در ایران - ۲

ابراهیم فیوضات

ملی کردن نفت

ملی شدن نفت در ایران مواجه است با تحریم کامل کارتل بین المللی نفت. در تاریخ این صنعت، اولین بار نیست که کارتل بین المللی نفت با مشکل مواجه می‌شود. کارتل نفتی سلاح تحریم را اولین بار علیه ملی کردن نفت کمپانی "استاندارداویل نیوجرسی" به وسیله شوروی در انقلاب اکتبر به کار می‌گیرد و برای بار دوم در مورد ملی کردن نفت مکزیک توسط حکومت ملی مکزیک، در سال ۱۹۲۸ عملی شود. در هردو شکل پادشاه، وجود تضادهای میان کمپانی‌های نفتی باعث شد که آنها نتوانند سیاست واحدی را در مورد روسیه و مکزیک، اتخاذ نمایند. اما در مورد ایران، کارتل بین المللی نفت به سبب امتیازی که انحصارات انگلیسی به سایر رقبا دادند، آنها را در سیمین شدن منافع سرشار ایران تشویق کرد. آنها تصمیم واحدی را علیه ملی شدن نفت در این کشور به مرحله عمل درآورند.^(۳۷)

به اعتقاد تائز، "مهترین تحریم یک کشور صادر کننده نفت، در اوایل سال ۱۹۲۰ پس از ملی شدن نفت در ایران صورت گرفت، که به سرعت به صورت یک کشمکش سیاسی آشکار درآمد. از یک طرف علت شرکت مستقیم دولت انگلیس ۵۱ درصد سهام در ماجرا نفت

* STANDAR OIL OF NEW JERSY

۲۲۰ - تائز اقتصاد سیاسی... همانجا صفحات ۲۱۹

ایران، تنها شرکت انگلیسی AIOC، وارد طرف دیگر، سهیم شدند
انحصارات امریکایی، هلندی و فرانسوی جای پائی در امور نفتی ایران
^(۳۸)
بارگردند.

پس ارسی سال در گیری، شرکت های نفتی آمریکائی به توفیق
درخشنای نائل شدند و انحصارات نفتی انگلیس حاکمیت مطلق بر
نفت ایران را ارادست دادند و به سهیم شدن باسایر شرکت های نفتی
بین المللی به ویژه آمریکائی تن دادند. چرچیل نقاط منفی ملی شدن
ترا دنامه انگلیس را چنین توصیف می کند: "اکنون که پالایشگاه
آبادان در اختیار مانیست، ناچاریم به فکر ۳۰۰ میلیون دلار سالانه در
بهره هر داری و خدمات باشیم. کارگران مامی بایست هرسال تولید
و صدوریک میلیون دلار کار رورانه را جبران کنند. این ضایعه است که
در قدرت خرید ماتاثیردارد و روی هزینه زندگی ما اثر مستقیم خواهد
گذاشت.

در این کشمکش، کارتل های آمریکائی نفت تنها طرف پیروزمند
بودند در حالی که مردم ایران دوباره دیربیوغ نیروهای جدید چندملیتی
کشانیده شدند و حلقه وابستگی ایران به بازار جهانی و مراکز صنعتی
غرب گسترش بیشتری یافت.

در بی ملی شدن نفت، انگلستان با تمام امکانات خود مانع
پالایش و صدور نفت ادبندرهای جنوب می شود. بنابر گفته مهندسی
^(۳۹)
اقتصاددان ایرانی در مبارده برای ملی کردن نفت در آمدهای حاصله
را ارادست می دهد. بانک انگلیس در سال ۱۳۲۰ محدودیت هائی برای
تغییل لیره به پول ایران قائل می شود. این سیاست باعث کاهش ارتش
ریال می گردد، یعنی هر دلار معادل ۴۰ ریال در سال ۲۹ به ۱۲۴ ریال

-۳۸- تائز رمانجا ص ۲۲۱
-۳۹- تائز رمانجا ص ۲۲۲

در سال ۱۳۲۲ افزایش می یابد.^(۴۰)

سیاست تحریم کارتل های نفتی قادر به ادhem گسیختن وضع اقتصادی ایران نبود. زیرا که نفت به صورت جزیره ای در اقتصاد این کشور عمل می گردد در واقع پیش از آن که این جزیره در اقتصاد ایران سهم موثری داشته باشد در شکوفایی اقتصاد مرکز صنعتی موثر بود.

جنبیش ملی کردن نفت، فقدان پیووند صنعت نفت در اقتصاد ایران را برای همکان روشن ساخت. اهمیت دیگر این جنبش به حرکت درآوردن و توسعه نیروهای روبه رشد اجتماعی است. در این مدت کوتاه، نشانه هائی ادگسترش صنایع ملی به ظهور می رسد. علیوغم تحریم نفتی محققی اشاره به سال های پر رونق صنایع ۲۲-۲۹ می نماید که منجر به "تجدید حیات اقتصادی و صنعتی" می شود. کشاورزی و صادرات بعضی اقلام، درجهت تقویت قدرت خرید مردم و محدودیت های وارداتی، سبب رشد صنایع دستی و خانگی می شود. زمینه مناسب سودآوری باعث بکار- افتادن تعدادی فابریک و به وجود آمدن صنایع جدیدی می گردد، که امکان صادرات بعضی اقلام ساخته شده را فراهم می آورد. این تغییر هم در صنایع مصرفی و هم تولیدی ظاهر می شود. صادرات امور غیر نفتی استحکام می یابند. با آغاز کودتای ۲۲ این روند متوقف می شود و جاییش را به کنسرسیوم نفت و مصرفی شدن شدید جامعه ایران می دهد. لازم به یادآوری است که صنعت نفت اولین صنعتی است که زمینه ادغام اقتصاد بومی ایران درباره ارجمندی را فراهم می آورد. باتشکیل

۴.- MAHDAVI H." THE PATTERNS and PROBLEMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN RENTIER STATE " in THE BOOK ECONOMIC HISTORY OF THE MIDDLE EAST by COOKE, LONDON 1964 P.437, 342 JOINT VENTURE

کنسرسیوم، قانون تضمین و حمایت ادرسمایه های خارجی، ایجاد سرمایه -
های مختلف، اصلاحات ارضی و گسترش "صنعتی شدن" سال های ۴۰ و
دکر گونی های حاصله همه و همه نقشی بسیار اساسی در تسریع ادغام اقتصاد
کشور به بار ارجمند داشته است.

کنسرسیوم

سیاست تحریم کارتل بین المللی نفت، فصل جدیدی از تاریخ
دیپلماسی بیگانگان در ایران گشود. انحصارات نفتی انگلیس جای خود را
به یک کنسرسیوم شامل کارتل های نفتی آمریکائی و اروپائی داد. قرارداد
تشکیل این کنسرسیوم در سال ۱۳۳۲ (دهم اوت ۱۹۵۴) توسط وزیرداراثی
وقت دکتر امینی به امضا رسید و در صد سهام به صورت زیر درآمد:

۴۰ درصد	- (بی بی) بریتانیا پترولیوم
۱۴ درصد	- رویال داچ شل
۶ درصد	- شرکت فرانسوی نفت
۸ درصد	- شرکت استاندارد اویل نیوجرسی
۸ درصد	- شرکت استاندارد اویل کالیفرنیا
۸ درصد	- شرکت موبیل
۸ درصد	- شرکت گلف
۸ درصد (۶۷)	- شرکت تکزاکو (تکزاکو)

درست ۶ ماه پس از انعقاد قرارداد، ۵ شرکت نفتی آمریکائی
هر کدام یک درصد از سهام خود را به شرکت های نفتی دیگر آمریکائی^(۴۳)
معروف به " مستقلان " بدون صلاح دید مقامات ایرانی واگذار کردند.

۴۲- پاکدامن ص ۲۲۲
۴۳- پاکدامن ص ۲۲۸

این ۵ درصد بین ۹ شرکت نفتی به نام " آژانس محدود آمریکن " که در ظاهر به شکل شرکت های منفرد در کنسرسیوم شرکت می کند، تقسیم شد. اسامی مستقلان نفتی و درصد سهام آنان به نسبت ۵ سه اداین قرار است:

۲۵ درصد	- شرکت نفتی ریچلند
۱۶/۶۶ درصد	- شرکت نفتی مستقل آمریکائی
۸/۲۲ درصد	- شرکت نفتی جلتی
۸/۲۲ درصد	- شرکت نفتی سیگنال
۸/۲۲ درصد	- شرکت نفتی پالایش آتلانتیک
۸/۲۲ درصد	- شرکت نفتی هنکو
۸/۲۲ درصد	- شرکت نفتی تایدو اتر
۸/۲۲ درصد	- شرکت نفتی کرپرات سن پترولیوم

سیر حوادث بخوبی نشان می دهد، که شرکت های " مستقل " تا چه اندازه در اختیار کارتل های بزرگ نفت قرار داشتند. این شرکت ها به وسیله کارتل های نفتی در رمیمه های گوناگون مثل اکتشاف که نیاربی ریسک وجود دارد، و یا نرخ سود پائین است به کار گرفته می شوند. پاکدامن اقتصاددان ایرانی در تحلیل انتقادی ادرکنسرسیوم نفت به چهار نکته رجوع می نماید:

- ۱- قرارداد کنسرسیوم، ایران را به کشور تولید کننده نفت خام تبدیل می کند.
- ۲- این قرارداد هیچ گونه توجهی به مشکلات مهم اقتصاد ایران

نمی نماید، مثلاً استفاده از کار طبیعی (۲۰ درصد تولید سالیانه صرفاً در هواشله و ری شود)، یا ایجاد صنعت پتروشیمی در دستور کارش نیست.

آ- مشکل ادامه صنعت نفت در اقتصاد ایران به فراموشی سهارده شده است.

۴- لیره استرلینگ تنها پول رایج منظور شده است.^(۸۵)

مسلمان" نباید انتظار داشت که قرارداد کنسرسیوم دکر گونی بنیادی در ساخت صنعت نفت ایجاد کند و نباید کوچکترین توهی داشت که کنسرسیوم این صنعت را بادگر گونی عظیم اقتصادی ایران مربوط کند. آنچه مهم بنظرمی رسد، این است که قرارداد ادباعث ایجاد یک رشته امتیارات اسارت باز جدید شد، که وابستگی اقتصاد این کشور را به بازار جهانی تسريع کرد. به دنبال قرارداد کنسرسیوم، قانون تضییین و حسایت سرمایه های خارجی و ایجاد سرمایه مختلط پذیریدار شد.

سرادیرشدن سرمایه های مختلط بین العللی، به رشدی بند و بسیار بانک ها و رواج دمین خواری و بورس باری، نزول ورباخواری پاری نمود. گسترش این گونه سرمایه های نامولد در مجموع، دمینه بحران اقتصادی - اجتماعی و سیاسی را فراهم ساخت که به علت ضعف نیروهای مردمی، درجهت منافع انحصارات نفتی و شرکت های چندملیتی خاتمه یافت

شرایط اجتماعی کارگران صنعت نفت

قبل ادمی شدن نفت، طی چهل سال تسلط، شرکت نفت ایران و انگلیس در مجموع نه به اقتصاد ایران و نه به گروه های مولد شرکت

اجتماعی این کشور (به استثنای گروه کوچکی در حاکمیت) خدمتی نکرده.
با وجود این منبع سرشار، و بهره کشی وحشیانه ادنیروی کار
کارگران صنعت نفت این شرکت دروده بزرگترین انحصارات نفتی
جهان قرار گرفت و به مدد آن انحصارات سلطه خود را در دورترین نقاط
جهان استحکام بخشدید. بروک می نویسد: "کارگران صنعت نفت
و خانواده شان به جای دندگی در منازل در بیرونی ها (کهرآباد - حسیرآباد)
بسیاری برند. حقوق آنان به نسبت سایر صنایع نادر تر و اعات کار
آنان ۱۲ ساعت پیعی دو برابر کارگران انگلیسی در همین صنعت است.^{۴۱}
دانشگاه اسفنگ کارگران نفت در رسانه های گروهی و بامطبوعات
استعماری انگلستان منعکس نمی شد، و تبلور آن در این مجتمع به شکل
انحرافی مطرح بوده است. تایمز می نویسد: "طرد تکریم و مشرب شرقی
در رابطه باشد و ترقی، برآزمدی متکی است، اگر وسیله دندگی او را
آمده کنی، بیشتر می طلبد، اگر مسئله امنیت برایش حل شود برای ثروت
له له می دند، اگر فراغت به او هدیه کنی و سایل تفریح می خواهد".^{۴۲} بروک
خطارنشان می کند: "اد دمانی که ماری آنتوانت به مردم محتاج به
جای نان پیشنهاد کهیک می کرد، چنین توهین هائی به دیان آورده نشده -^{۴۳}
است". درست یک سال پس از کوتای ۲۲ که فعالیت های جدید نفتی
تحت نظارت کنسرسیوم درآمد، تغییراتی دروضع اقتصادی - اجتماعی
ایران بوجود آمد. این تغییرات در رابطه با مساله ارضی، بزرگ مالکان
را حاکمیت به دیرمی کشد و گروه های صنعتی وابسته را جانشین
می سارد و تسهیلات لادم برای ورود سرمایه به روستاهار افراد می آورد.
سیر صعودی قیمت نفت خام، گاز و مس و به ویژه با افزایش قیمت

۴۱- بروک همانجا ص ۵۳

۴۲- بروک " ص ۵۵

۴۳- بروک " ص ۵۶

ادسال ۵۲ به بعد، سرمایه درگردش رادرخاور میانه دو چندان میکند، و منافع کمیانی های نفتی را افزایش نجومی می بخشد، و به تجمع مرکز پولی در این منطقه رونق تاره ای می دهد.

در طول این مدت طبقات اجتماعی متتحول می شوند. پیمان کاران و مقاطعه کاران واقشار انگلی قدرت می یابند. دکتر گونی های گروه های اجتماعی، دروضع کارگران نفت کمتر بهبودی حاصل می شود. درمجموع، سیاست کارتل بین المللی نفت پس از درهم شکستن مقاومت مردم تحقق می یابد. ارسال های ۲۲ به بعد کنسرسیوم به بهانه این که بازار جهانی کار شرایط رقابتی به او تحمیل می کند بازمینه قبلی مقامات دولتی ایران کارگران صنعت نفت را بتدربیح ارتولید و پالایش و بخش های مهم جابجا و اخراج می کند: قبل ارسال ۲۲ تعداد شاغلین در نواحی جنوب به ۶۵ هزار نفر می رسید. این تعداد بنا بر گفته باری پر اقتصاد دان انگلیسی متخصص در اقتصاد ایران به ۴۰ هزار نفر تنزل نمود. ارقام دیگر توسط بارج اقتصاد دان دیگر انگلیسی همین عقیده را تائید می کند.^(۱)

متخصصین متخصصین کارگران مقاطعه سال

سال	ایرانی	خارجی	کاران	ایرانی	ایرانی	کاران	اجمیع
۱۳۴۹	۸۵۴۴ ر	۸۲۸	۴۵۶۴	۲۰۶	۴۵۶۴	۲۲۴	۵۸۲۳۴
۱۳۴۴	۱۰۳۱۵	۵۰۱	۲۱۲۷	۲۰۷۲	۲۰۷۲	۴۲۶۸۵	۴۲۶۸۵

نتایج تجربی قراردادهای کنسرسیوم نفت^(۲) در رابطه با نیروی کار پس از یک ربع قرن (در حقیقت ۶۵ سال پیدایش نفت) دو ایران تا آن

۱- BHARIER J. ECONOMIC DEVELOPMENT OF IRAN (1900 - 1970)
OXFORD UNIVERSITY PRESS 1972.

۲- BARTSCH W.H." THE IMPACT OF THE OIL INDUSTRY ON THE ECONOMY OF IRAN". ch.10 THE BOOK FOREIGN INVESTMENT IN THE PETROLEUM and MINERAL INDUSTRY P.F MIKESELL, 1971
P.254/

دمان) اریک طرف می توان در گفته های مسئولان دولتی مبنی بر ضعف و کمبود نیروی کارآزموده در اقتصاد ایران جستجو نمود و از طرف دیگر وارد کردن نیروی کار ار راز خارجی، (کره جنوبی - تایوان...) گه امکان رشد به نیروهای داخلی به شکل مهارت افزایی و تخصص داده نشده است.

کارتل های بین المللی نفت و شرکت های چندملیتی با استفاده از وضع نامناسب نیروهای روبه رشد به انتقال نیروی کار خارجی اقدام نمودند و موجب مهارت افزایی مراکز صنعتی و مهارت ردائی (درحقیقت انجطاط تکنولوژیکی) در کشورهای پی رامون شدند. این پویش دوگانه مهارت افزایی و مهارت ردائی در پی رامون امکان هرگونه مناسبات درونزا راهی شکری ارمیان برده است و به استقلال ملی بزرگترین لطمہ را وارد کرده است.

استقلال ملی و نفت

وجود منابع انرژی در ایران و نیاز سرمایه های بیگانه به این انرژی سبب شده که اقتصاد ایران به سرعت در بازار جهانی مطرح شود، و به دنبال آن مساله استقلال ملی در رابطه با صنعت نفت که در دوران ملی - شدن عنوان شده، به شکل مسئله سیاسی روز درآید. در زمینه استقلال، نگاهی گذرا به نتایج کار شرکت نفت سابق و کنسرسیوم امروز می افکنیم تجارب شرکت نفت ایران و انگلیس و تاریخ ۲۵ ساله کنسرسیوم تنها به توسعه بخشی صنعت و به تشدید وابستگی اقتصادی کمک کرده است.

سیاست عدم وابستگی و استقلال سیاسی - اقتصادی و اجتماعی در مقابل احصارات بزرگ بین المللی نفت، پاسخی است که می توان در چند کلمه در کتاب شاتلو " استراتژی برای خاورمیانه " جستجو کرد. او با کمی

خوشبینی می نویسد: " منابع نفتی دریک دمان ابزار آزاد کننده و در
 دمانی دیگر وسیله سلطه گری هستند. برای رسیدن به چنان نتایجی
 لزوم دسترسی به واقعیت‌های اجتماعی ضروری است. در جوامعی که بر اساس
 رشد ناموزون پیشرفتگی و عقب ماندگی، فقر و شروط شکل می‌گیرد، وجود
 این انرژی در تشدید توسعه آن نظام ضروری است. کارتل‌های نفتی
 به منزله ارکان این نظام بر منابع انرژی و نفتی تسلط داشته‌اند، و بهمین
 جهت تلاش کشورهای نفتی درجهت کسب استقلال مسیر بسیار دشوار
 و پیچیده‌ای را طی کرده و می‌کند. برای این که در نبرد طولانی و پیچیده
 توفیق حاصل شود لازم است کلیه نیروهای رشیدیابنده اجتماعی به شکل
 واقعی و در کادر استقلال ملی شرکت جویند و از هر رفتن نیروها حذر کنند.
 با چنین تدبیری است که می‌توان در درآمدت باتکیه بر رشد وحدت
 نیروها بر آثار روابستگی فائق آمد. چنین سیاستی در مرحله نخست بر توسعه
 اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جامعه و در مجموع به نیروهای رشیدیابنده
 متکی است. زمینه رشد این نیروها با وجود سیاست کارتل بین‌المللی نفت
 یا شرکت‌های چندملیتی به سختی امکان پذیر است. دکتر گونی اساسی
 نظام اجتماعی، به مدد درآمد حاصله از نفت و کار هدفی قابل تحقق
 در شرایط کنونی است. اما این هدف در درآمدت نقطه مقابل استراتژی
 کارتل بین‌الملل، نفت قرار دارد. به گفته تانزر، انحصارات نفتی
 علاقمندند که در آمد حاصله از نفت صرف واردات کادیلاک، سیستم تهویه،
 تسليحات و ایجاد کاخ بشود، نه اینکه به مصرف توسعه نیروهای مولد چون
 نیروی کاربردی که انحصارات را در مرحله اول و اداره پرداخت مزد
 بیشتر نموده و در مراحل بعدی نظام بهره گشی را به زیر سؤال می‌کشد.
 اصول این نوع توسعه می‌تواند به ترقی سطح فرهنگ و سطح آگاهی عمومی

سیاسی توده هامنجر شود. تکامل معرفت اجتماعی مشوق توده هادر به ریس
سئوال کشیدن سویهای کلان کمپانی های نفتی و به دیرسئوال درآوردن -
نقش تعیین کننده کمپانی هادر مسائل سیاسی این جوامع است.

سیاست کارتل های نفتی را که مبتنی بر ارthem کسیختن اوضاع
اقتصادی و اجتماعی کشورهای صادرکننده نفت وایجاد جزیره ای مستقل از
فرم اجتماعی آنهاست اریش اردیابی کردیم، ویبوند آنرا بازار
بین المللی نفت طرح ساختیم. در این ارهم کسیختگی نیروهای
رشدیابنده، کشورهای صادرکننده نفت، در اریابی تناسب قوای
بین المللی می توانند به ایجاد شرایط مناسب جهت ادغام صنایع نفت
در اقتصادشان استفاده نمایند. به اعتقاد شوالیه کارشناس مسائل نفتی
در خاورمیانه " هیدروکربور می تواند درسه سطح مختلف، به لحاظ
استراتژی توسعه، به عنوان منبع انواع و بشکل منابع اولیه مورد استثنا نماید".
^(۵۲)
در زمینه استفاده نفت بعنوان منبع برنامه ریزی مالی، شوالیه قادر به تمیز
" قیمت صادراتی و نفت مورد استفاده داخلی " می باشد تا از این
^(۵۳)
طریق به رشد صنایع ملی در مقابل رقابت های بین المللی یاری رساند.
استفاده ارقیمت نفت و استفاده از امکانات دیگر در شرایط امرودی
تناسب قوا و وجود اویک عملی به نظر می رسد.

اویک (۵۴)

پس ارجنگ دوم جهانی همزمان با فروپاشی نظام قدیم استعماری ،
و تعمیق جنبش های استقلال طلبانه ملی و دگرگونی در تناسب قواباطهور

۵۲ - CHEVALIER J.M. LE NOUVEL ENJEU PETROLIER CALMANN -
LEVY 1973 P.123

۵۳ - شوالیه های ص . ۱۲۳

اویک، مساله نفت در مرحله جدید تاریخی مطرح گردید. فضای جدید حاکم بر جهان، نویدآزمودن مشکلات را در عمق امکان پذیر ساخته است. پیدایش اویک چشم انداز تاره ای رابه کشورهای کوچک صادرکننده نفت می دهد، تا در پرتو آن در راه نظارت بر منابع دیر رمینی خودگام بردارند و از درآمد نفت در راه رشد اقتصادی و اجتماعی خویش استفاده نمایند. شرایط جدید، رشد نهروهای مولد جامعه و جهت گیری آن به سمت استقلال ملی را بیش از پیش ملموس قرمی کنند. گسترش این فضای معرفتی می تواند به مبارده گروه های اجتماعی جان تاره ببخشد.

اما در مرکز اویک، استراتژی توسعه به علل وجود گره بندی های اجتماعی گوناگون و تضادهای موجود میان شرکت کنندگان در این سارمان و اهداف متنوع آنها در ارتباط با گذشته تاریخی و شهوه زندگی متفاوت امکان وحدت عمل به سختی قابل رویت خواهد بود. شوالیه، اظهار می کند: در حقیقت، عواید مالی نفتی می تواند به شکل های گوناگون مورد استفاده قرار گیرد، ممکن است به صورت عیش و نوش در باریان یا خرید تسلیحات، یا به صورت امانت های بادکردۀ در بانک های انگلیس و سوئیس و یا به شکل سرمایه گذاری در تاسیسات صنعتی و ایجاد مدارس تجسم یابد. به عنوان مثال در سال ۱۳۵۰ ایران دست آوردهای نفتی در تهران رابه مصرف عیش و نوش پرسپولیس رسانید در حالیکه الجزایر به ایجاد دهها کارگاه صنعتی همت کمارد.^(۵۵)

۵۵- OPEC اویک در سال ۱۹۶۰ میلادی (۱۳۳۹) تاسیس یافت. سارمان اویک از نظر جغرافیائی منطقه وسیعی ارجهان: آمریکای لاتین، آسیا، آفریقا و خاورمیانه را دربر می گیرد. تصمیمات اویک بیشتر وی قیمت و سطح تولیدات و ثابتیت قیمت برای کشورهای تولیدکننده است. OAPEC سارمان نفتی عرب است که ۸ سال پس از اویک (۱۳۴۷) تاسیس شده و ده کشور عربی در آن عضویت دارند. برای اطلاع بیشتر به کتاب زیر مراجعه شود:

Maachou A. OAPEC and Arab Petroleum, Paris, 1982.

برای اینکه بتوان دراویک به منزله اهرمی علیه انحصارات نفتی در درارمدت و درجهت منافع ملی استفاده کرد، لازم است ابتدابه بررسی اشکال اجتماعی - اقتصادی متنوع کشورهای تولیدکننده دراویک پرداخت. این بررسی امکان می دهد، که تنوع گروه ها و کشمکش هایی را که با یکدیگر دارند، درک کرد، نیازهای آنان را تشخیص داد، و تضاد آنها با انحصارات نفتی را شناخت، و برای دامن زدن به این درگیری ها درجهت منزوی کردن انحصارات نفتی و تقویت وحدت بین کشورهای تولیدکننده نفت کوشید. مسلم است پیوند مشترک با کشورهای صاحب نظام های اقتصادی - اجتماعی گوناگون در امر مبارزه با انحصارات نفتی جنبه موقتی خواهد داشت یعنی یک خواست مشترک تابه آخر مشترک نخواهد بود و در طول زمان که قسمتی از آن خواست ارضاء شود، دیگر نمی تواند همگام با سایر کشورهای اندیشه ای سیاست کارتل نفتی در کشورشان به پیش می روند. بنابراین مشی مشترک دراویک باتوجه به تنوع اشکال اقتصادی - اجتماعی حاکم و تنوع نیازها با یه برآسان کوتاه مدت تدوین شود. از هر گونه اشتراک ولو ناچیز و گدرا در این مسافت استقبال به عمل آورده، و هر گونه پیشنهاد عینی و منطقی را درجهت تقویت وحدت اضداد پذیرفت. درست است که جنبه های عینی با خواست های اکثریت شرکت کنندگان دراویک سارگار نیست ولی هدف مبارزه، پس گرفتن سلاحی است که کارتل نفتی با استفاده از آن توانسته است وحدت و استقلال کشورهای کوچک را به خطر انداخته، و سیاست خویش را اعمال کند و سودهای نجومی از این کشورهای مراکز خود انتقال دهد.

همان گونه که کارتل نفتی سود مشترک را بر رقابت میان گروه

ترجیح داده است، کشورهای تولید کننده نفت نیز باید اراویک همچون
ایزاری درجهت وحدت منافع خویش استفاده کنند وامکان استفاده
متقابل را در کارتل نفتی بگیرند.

منابع

- اودل - پیتر نفت و کشورهای بزرگ جهان ترجمه ا. ج. جهانبکلو،
تهران، شرکت سهامی خواردمی ۱۳۵۷.
- روحانی فواد تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، تهران، شرکت
سهامی کتاب های حبیبی ۱۳۵۳
- رو حانی فواد صنعت نفت ایران ۲۰ سال پس از ملی شدن، تهران،
شرکت سهامی کتاب های حبیبی ۱۳۵۶
- کاتم، ریچارد ناسیونالیسم در ایران (انگلیسی)، انتشارات دانشگاه
پیتسبرگ ۱۹۶۴
- فاتح مصطفی ۵ سال نفت ایران، تهران، انتشارات پیام، چاپ
دوم - ۱۳۵۸
- لسانی ابوالفضل طلحی سیاه پابلی ایران تهران انتشارات امیر کبیر
چاپ جدید ۱۳۵۷
- موحد محمد علی نفت ما و مساله حقوقی، تهران، خواردمی ۱۳۴۹
- یزدان پناه عزت الله نفت ایران و مراجع بین المللی، تهران
- گروه سیاسی کمبریج تهدید شرکت های چندملیتی، ترجمه سوداگر،
تهران، انتشارات موسسه تحقیقات اقتصادی - اجتماعی پارند
چاپ اول ۱۳۵۶، چاپ دوم ۱۳۵۹

